

Sabiedriskā labuma organizācijas 1/27/21

Sabiedriskā labuma organizācijas ("SLO") statuss ne tikai apliecinā organizācijas darbību sabiedrības interesēs, bet arī motivē pašu SLO gan piesaistīt ziedožumus, gan saņemt dažādas nodokļu un citas priekšrocības. Ziedožumi ir būtisks dažādu SLO sabiedriskā labuma projektu avots, savukārt ziedotāji var iegūt nodokļu priekšrocības. Finanšu ministrija ("FM") ir izdevusi informatīvu ziņojumu par SLO darbību un attīstību. Šajā rakstā sniegs ūdens tā kopsavilkums, uzņēmumu viedoklis par šiem atvieglojumiem, un vai tas ir sekmējis SLO darbību.

FM ziņojums

UIN likumā Ministru kabinetam līdz šā gada 30. novembrim tika dots uzdevums izvērtēt atvieglojumu ietekmi uz SLO saņemtajiem ziedožumiem un negatīvas ietekmes gadījumā kopā ar SLO nozaru asociācijām izstrādāt priekšlikumus nepieciešamiem grozījumiem.

Kā norādīts Ministru kabinetam iesniegtajā FM ziņojumā, komponenšu rādītāji, kuri Latvijā veido labklājības indeksu, ziedošanas indeksu vai laimes indeksu, pārsvarā ir zem Eiropas vidējā. Šajās jomās būtu nepieciešams papildu ieguldījums, kur lielas cerības tiek liktas tieši uz SLO (NVO) sektorū.

Lai arī ziedošanai ir filantropisks raksturs, būtu tomēr svarīgi ziedotājus, kuri gatavi iesaistīties sabiedrībai svarīgu problēmu risināšanā, papildus stimulēt ar dažādām priekšrocībām. Gan ziedotājs, gan brīvprātīgā darba veicējs ir viens no būtiskajiem sabiedriska labuma darbībā iesaistītajiem subjektiem, un tā var būt gan fiziska, gan juridiska persona.

Saskaņā ar *Charity Aid Foundation* datiem par 2018. gadu Latvija pēc ziedožumu indeksa ir 137. vietā no 144 pētījumā iesaistītajām valstīm. Ziedošanu ietekmē dažādi faktori: ziedošanas tradīcijas, ienākumu līmenis un lielā mērā nodokļu atvieglojumi. Kā norādīts FM ziņojumā, pārejot uz jauno UIN piemērošanas modeli, juridisko personu ziedožumu apmērs 2019. gadā samazinājās par 34%.

Valstij ar normatīvajiem aktiem būtu jāveicina SLO darbība īpaši izvēlētajās jomās, efektīvi izmantojot visus nevalstiskajam sektoram pieejamos finansēšanas avotus – īpaši ziedožumus, radot ziedotājiem pievilcīgu nodokļu atvieglojumu sistēmu, bet arī dāvinājumus, mantožumus, dotācijas, pašvaldību atbalstu un ieņēmumus no saimnieciskās darbības.

FM priekšlikumi

Līdz 2022. gada 1. aprīlim ir paredzēts izstrādāt un iesniegt izskatīšanai Ministru kabinetā jaunu **SLO likumu**, kā arī grozījumus **UIN likumā** un **IIN likumā**. Grozījumi paredzēti arī **Biedrību un nodibinājumu likumā**. Diemžēl pagaidām FM ziņojumā nav ietvertas iniciatīvas attiecībā uz papildu ienākuma nodokļu atvieglojumiem ziedotājiem, bet ir aktualizētas šādas problēmas un vēlamie uzlabojumi:

1. Sistematizēt un vienkāršot SLO statusa piešķiršanu. SLO statuss ļauj ziedotājiem izmantot nodokļu atvieglojumus un pašām SLO pretendēt uz valsts un pašvaldību noteiktajām priekšrocībām. **SLO likums** nosaka, kas ir SLO, kāda darbība ir uzskatāma par sabiedriskā labuma darbību, kā arī SLO statusa piešķiršanas kārtību. Kā norādīts FM ziņojumā, neskatoties uz to, ka likumvidē ir iespējams identificēt SLO pazīmes, plašās interpretācijas iespējas rada neviennozīmīgu izpratni par SLO darbību, kā rezultātā SLO statusā darbojas organizācijas, kas neatbilst SLO būtībai. Līdz ar to plānots precīzēt SLO definīciju un SLO darbību virzīt valsts noteiktajās īpaši atbalstāmajās jomās. Likumvidei

būtu jāizslēdz tas, ka SLO statusu izmanto tās biedru labklājības nodrošināšanai (neattiecas uz sociāli mazaizsargāto personu grupu labuma nodrošināšanu) vai nodokļu optimizēšanai. Plānots novērst juridiskās formas problēmas sociālā uzņēmuma vai SLO darbībā.

2. Mazināt SLO administratīvo slogu. Plānots veidot divu pakāpju SLO (SLO1 un SLO2), ievērojot principu – jo vairāk priekšrocību, jo vairāk pienākumu. SLO2, kuras vēlēsies kvalificēties UIN un IIN atvieglojumiem ziedotājiem, **NīN atbrīvojumiem** un citiem labumiem, būs izvirzītas augstākas uzraudzības, atklātības un citas prasības, tostarp paredzēta rezultatīvo rādītāju uzraudzība un kontrole. Sabiedriskā labuma komisija izskatīs SLO2 ikgadējos pārskatus, kā arī ieņēmumu un izdevumu atskaites. Tāpat plānots izvērtēt atskaites, kas iesniedzamas dažādām valsts un pašvaldību institūcijām, kā arī citām SLO piešķirtā finansējuma izlietojuma uzraudzības iestādēm, un pēc iespējas panākt prasību harmonizēšanu par atskaitēs iekļaujamo informāciju. SLO statusa piešķiršanu un SLO darbību Latvijā regulē īpašs šai organizāciju grupai izstrādāts SLO likums, uz kura pamata izdoti septiņi MK noteikumi. Savukārt SLO kā juridiskas personas darbību atkarībā no juridiskās formas reglamentē Biedrību un nodibinājumu likums vai Reliģisko organizāciju likums. Uz SLO attiecas gan likums "Par grāmatvedību" ar tam piekritīgajiem MK noteikumiem, gan attiecīgie nodokļu likumi. FM ir apkopojuši problēmas, kas rodas, aizpildot ziedojumu un dāvinājumu sarakstu, kā arī darbības pārskata un turpmākās darbības plāna veidlapas, un mēģinās rast risinājumu.

3. Celt SLO uzraudzības efektivitāti. SLO statusu piešķir un atņem VID, pamatojoties Sabiedriskā labuma komisijas ("SLK") atzinumu. Komisiju vada VID, piedaloties vairāku ministriju un sabiedrisko organizāciju pārstāvjiem. Galvenais kritērijs SLO statusa piešķiršanai ir tas, vai organizācijas aktivitātes sniedz nozīmīgu labumu sabiedrībai vai tikai kādai tās daļai. Īpaša uzmanība tiek pievērsta tam, vai biedrības mērķis nav tās biedru vai dibinātāju privāto interešu apmierināšana. Nākotnē paredzēta lielāka SLK iesaiste lēmumos par SLO statusa piešķiršanu un SLO darbības uzraudzību, vienlaikus nosakot jaunus SLK locekļu pienākumus un tiesības. SLO2 un tādu SLO, kuru saimnieciskās darbības ieņēmumi pārsniegs 50% no kopējiem ieņēmumiem, ikgadējās atskaites katru gadu vērtēs SLK.

4. Izstrādāt SLO novērtēšanas matricu, ietverot tajā finanšu un nefinanšu rādītājus un nosakot vienotu pieeju, lai samazinātu SLO statusa atņemšanas gadījumu skaitu un radītu vienotu vērtējuma praksi.

5. Sakārtot jautājumus par SLO veikto saimniecisko darbību. Praksē saimnieciskās darbības ieņēmumiem ir liels īpatsvars. Biedrību un nodibinājumu likuma norma par saimnieciskās darbības veikšanu palīgdarbības veidā tiek interpretēta plaši. Paredzēts veikt likumvides grozījumus, kas atļautu pie noteiktiem nosacījumiem SLO gūt saimnieciskās darbības ieņēmumus vairāk nekā 50% (pat 100%) apmērā no visiem ieņēmumiem, vienlaikus pilnveidojot uzraudzības un atskaitīšanās procesu. Kā jau minēts, SLO, kuras saimnieciskās darbības ieņēmumi būs virs 50% no visu ieņēmumu kopsummas, vērtēs SLK. SLO var rasties nepieciešamība arī mainīt juridisko formu un kā kapitālsabiedrībai pretendēt uz sabiedriskā uzņēmuma statusu. Grāmatvedībā SLO būs jānodala saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaitē no SLO pārējās darbības, lai nodrošinātu izsekojamību izdevumu segšanas avotiņem. Noteiktos apstākļos NVO un SLO var rasties pienākums maksāt UIN. Paredzēts arī noteikt administratīvo atbildību par SLO statusa ļaunprātīgu izmantošanu, šajā statusā veicot saimniecisku darbību.

6. Nodrošināt sabiedrības informētību par SLO darbību un tās rezultātiem, kas veicinātu sabiedrības iesaisti organizācijas aktivitātēs. Atšķirībā no lielākās daļas dalībvalstu informācija par SLO finanšu darbības rezultātiem un darbības kvalitatīvajiem rezultātiem Latvijā ir ierobežota un vienkopus nav

pieejama. Vienotas platformas izveide popularizētu SLO darbību un tās rezultātus, nodrošinātu to darbības caurspīdīgumu un veicinātu filantropijas kultūras attīstību, sabiedrības līdzdalību.